

Vynálezca a zlepšovateľ

Na hornej Nitre v dedinke Ráztočno v rodine Bartošovcov uzrel 26. júna 1920 svetlo sveta chlapček – Janko. Rodičia sa radovali, mali ďalšieho syna. To ešte netušili, čo z neho vyrastie. Od malička bol veľmi zvedavý, ako hračku mal najradšej kladivo a klince. Prišiel čas a Janko začal navštevovať školu, najskôr ľudovú, potom meštianku a nakoniec Gymnázium v Prievidzi. Učenie ho tešilo, ale rád aj „majstroval“, čoho výsledkom bol jeho prvý „stroj“ – bicykel z dreva. Vydaril sa mu tak, že sa na ňom vozil aj do školy. Počas vyučovania ho mal „odložený“ za profesorskou katedrou, lebo jeho spolužiaci si tiež chceli vyskúšať taký bicykel. Janko sa aj bál, aby sa mu po takomto „skúšaní“ nepokazila nejaká súčiastka a on by potom musel svoj „stroj“ tlačiť alebo na pleci niesť domov. Lahký veru nebol.

Jeho veľkým snom bolo lietanie a lietadlá. Čítal o nich všetko čo našiel. Potom kreslil a „majstroval“ ich modely aj počas štúdia gymnázia. Po jeho ukončení nasledovala v Bratislave vysoká škola technického zamerania. Tu sa o lietadlách a lietaní dozvedel viac. Po ukončení vysokej školy začal svoje vedomosti uplatňovať najprv ako vojak základnej služby na Letisku v Trenčíne, kde ho zastihla aj druhá svetová vojna. Za takýchto podmienok nebol s prácou na letisku spokojný. Ťahalo ho to z obsadenej republiky za hranice smerom na východ. Zase „špekuloval“ a podaril sa mu „husársky kúsok“ (jeho slová). Spolu s kolegami práve opravovali nemecké lietadlo, ktoré sa im počas obeda podarilo odcudziť a odleteli na ňom smerom na východ. Vôbec pri tom nemysleli na to, že sú na ňom znaky nemeckej armády. Preleteli hranice, ale na Ukrajine ich lietajúce strely prinútili zosadnúť, lebo tak sa nazdávali, že boli prepadnutí. Ako Janko o tomto kúsku neskôr hovoril, mali čo vysvetľovať „rukami-nohami“, že tu nejde o žiadny prepád, že oni tam chcú zostať.

Vojna sa skončila a Janko chcel pracovať a znova premýšľať, čo by na obľúbených lietadlách zlepšil. Ale nielen na lietadlách. Mal rád stroje a navrhoval ich zlepšenia.

V roku 1956 som sa s ním osobne zoznámila. Spolu so svojou manželkou, ako krstný otec svojho „krstného“ Mariána, môjho nastávajúceho manžela, bol svedkom na našej svadbe. Takto som sa s ním „dostala do rodiny“. Od tých čias nám pri našich častých stretnutiach rozprával rôzne

príbehy zo svojho života. Vtedy už pracoval v baníctve a v tomto odvetví technika a jej vylepšovanie malo „zelenú“, lebo to bolo potrebné na zvýšenie ťažby a zlepšenie práce baníkov.

Ale on sa nevenoval len zlepšovaniu bankých strojov, jeho zaujímali všetky problémy so strojmi. Tak napríklad výsledkom jeho „špekulovania“ bola staršími obyvateľmi mesta iste známa ľahká krytá motorka-trojkolka, ktorú na cestách Prievidze často a rád využíval a budil ňou pozornosť najmä medzi deťmi. Aj pre invalidných občanov zlepšil dovedty ručne ovládaný invalidný vozík, ktorý sa po úpravách dal ovládať mechanicky, čím sa jeho používanie uľahčilo.

Počas výstavby rodinného domu vznikol v jeho hlave nápad. Po jeho realizácii bol na svete tehliarsky lis na výrobu tehál, ktorého prototyp skúšal na „necpalskej cigánčine“. Pomocníkmi mu boli priatelia a rodina. Tento vynález mal úspech v súťaži „Nápad za milión“ a bol ocenený prvou cenou – návštevou svetovej výstavy s pobytom v Montreali v trvaní pol roka. Janko túto cenu rád využil. Počas pobytu si vybavil povolenie zotrvať v Kanade ešte dva roky. Za ten čas prešiel mnohými zamestnaniami a získal tak bohaté skúsenosti. Po návrate znova pracoval v baníctve v Banskom výskumnom ústave. Zahraničnou cestou získané vedomosti využil vo svojej práci. Spolupracoval napr. na vývoji tzv. „kráčajúcej výstuže“, ktorá v podzemí baní pracuje v podstate dodnes. Namáhavá a nebezpečná práca baníkov ho inšpirovala k potrebe vyvinúť stroj, ktorý by baníkom uľahčil prácu. Tak vznikol návrh, neskôr projekt a prototyp univerzálneho raziaceho kombajnu, ktorý bol skúšaný v podzemí Nováčkych baní. Skúšky ukázali, že prototyp potrebuje čo-to „dotiahnuť“ a „vychytať rôzne muchy“, ako hovorieval sám vynálezca. Po úpravách pracoval naďalej v Novákoch, ale aj v českých baniach. Za svoje vynálezy a zlepšovacie návrhy získal rôzne vyznamenania.

Dosiahol veľa, ale často myslel na lietanie, na „také malé ľudové lietadielko“, ktoré by bolo jednoduché a ľahko ovládateľné a hlavne schopné lietať. Výsledkom bol „malý lietajúci stroj – výrnik“, ktorý ako prototyp skúšal na Úkriskách, prievidzskom letisku. Po jeho zdokonalení nakoniec dostal povolenie a vymedzený priestor, kde mohol lietať. Nuž a tak sa nad letiskom a mestom začalo ozývať vrčanie výrnika. Takto sa Ing. Jánovi Bartošovi splnil sen o malom lietadielku.

Spomínam si na neho aj ako na dobrého otca, ktorý všetok voľný čas venoval svojmu synovi Mariánovi.

Emília Vaňová, rod. Pekárová (1935)